

Ručni rad - tkanje i filcanje

Župan, Petra

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:654118>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-06**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Petra Župan

RUČNI RAD – TKANJE I FILCANJE

Diplomski rad

Zagreb, rujan 2024.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Petra Župan

RUČNI RAD – TKANJE I FILCANJE

Diplomski rad

**Mentorica rada:
Morana Varović Čekolj, mag. art., mag. prim. educ., predavačica**

Zagreb, rujan 2024.

ZAHVALA

Posebno hvala mojoj obitelji za podršku i razumijevanje tijekom čitavog studiranja i mojim najdražima koji su mi uljepšali i olakšali ovo životno razdoblje. Zbog vas ću pamtiti ovo razdoblje po lijepim uspomenama.

Također, veliko hvala mentorici Morani Varović Čekolj, mag. art., mag. prim. educ. na pomoći i savjetima tijekom izrade diplomskog rada.

Sadržaj

Sažetak	
Summary	
1. Uvod	1
2. Ručni rad	2
3. Tkanje	4
3.1. Metode tkanja	6
3.2. Aktivnosti tkanja u vrtiću	9
4. Filcanje	13
4.1. Metode filcanja	14
4.2. Aktivnosti filcanja u vrtiću	14
5. Ručni rad u Waldorfskoj pedagogiji	17
6. Značaj ručnog rada za djecu	19
7. Metodologija istraživanja	21
7.1. Cilj istraživanja	21
7.2. Sudionici	21
7.3. Metoda prikupljanja podataka	25
7.4. Metoda obrade podataka	25
8. Rezultati istraživanja i rasprava	27
Zaključak	35
Literatura	36
Popis slika	38
Popis grafova	39
Dodatak: Anketa	
Izjava o izvornosti završnog rada	

Sažetak

Tema je ovog diplomskog rada ručni rad – tkanje i filcanje u predškolskim ustanovama. Rad sadrži dva dijela, teorijski i empirijski dio. U teorijskom dijelu rada daje se definicija ručnog rada i prikazana je kratka povijesti ručnog rada. Nadalje, detaljnije se opisuje tehnika tkanja, koje metode tkanja postoje te se daje primjer pojedinih aktivnosti tkanja koje se mogu provoditi u predškolskim ustanovama s djecom. Zatim se detaljnije opisuje tehnika filcanja i također govori o njezinim metodama i primjerima aktivnosti na temu filcanja s djecom u predškolskim ustanovama. Nadalje, stavlja se naglasak na ručni rad u waldorfskoj pedagogiji gdje se posebno njeguje u radu s djecom te se na samom kraju teorijskog dijela govori o dobrobitima i značaju ručnog rada za djecu i njihov cjelokupni razvoj.

Drugi dio rada sadrži rezultate istraživanja provedene s odgojiteljima koji rade u dječjim vrtićima diljem Republike Hrvatske. Istraživanje se provelo putem *online* ankete putem Google Formsa. Cilj istraživanja bio je istražiti koliko odgojitelja primjenjuje aktivnosti ručnog rada tkanja i filcanja u predškolskim ustanovama te ispitati stavove odgojitelja o značaju ručnog rada tkanja i filcanja na cjelokupni razvoj djeteta. Dobiveni rezultati istraživanja ukazuju na to da se danas odgojitelji češće odlučuju za neke druge aktivnosti nego za aktivnosti ručnog rada poput tkanja i filcanja. Navedeno je puno razloga zbog kojih je tomu tako, a neki od njih osjećaj su nekompetentnosti za provedbu takvih aktivnosti, manjak prikladnog pribora i sami uvjeti rada poput prevelikog broja djece na jednu odgojiteljicu. Unatoč tome, utvrđeno je kako je većina odgojitelja svjesna i upoznata s dobrobitima koje takve aktivnosti imaju za razvoj djece poput razvoja fine motorike i kreativnosti.

Ključne riječi: ručni rad, tkanje, filcanje, odgojitelj, fina motorika, kreativnost

Summary

The topic of this thesis is handwork: weaving and felting in preschool institutions. The paper contains two parts, the theoretical and the empirical part. In the theoretical part of the work, the definition of manual labor is given and a brief history of manual labor is presented. Furthermore, the weaving technique is described in more detail, which weaving methods exist and an example of individual weaving activities that can be carried out in preschool institutions with children is given. Then the felting technique is described in more detail and also talks about its methods and examples of activities on the topic of felting with children in preschool institutions. Furthermore, emphasis is placed on handwork in Waldorf pedagogy, where it is especially nurtured when working with children, and at the very end of the theoretical part, the benefits and significance of handwork for children and their overall development are discussed.

The second part of the paper contains the results of research conducted with educators who work in kindergartens throughout the Republic of Croatia. The research was conducted through an online survey via Google Forms. The goal of the research was to investigate how many educators apply the activities of handwork: weaving and felting in preschool institutions, and to examine the views of educators on the significance of handwork: weaving and felting on the overall development of the child. The obtained research results indicate that today educators more often choose other activities than manual work activities such as weaving and felting. Many reasons have been given for this, and some of them are the feeling of incompetence for the implementation of such activities, less adequate equipment and the working conditions themselves, such as too many children for one teacher. Despite this, it was established that the majority of educators are aware and familiar with the benefits that such activities have for the development of children, such as the development of fine motor skills and creativity.

Keywords: handwork, weaving, felting, educator, fine motor skills, creativity

1. Uvod

Suvremeni svijet karakterizira brzi tempo života i tehnološki napredak zbog čega današnjoj djeci često nedostaje prilika za iskustvo kreativnosti. Upravo ručni rad, to jest tkanje i filcanje, što je tema ovog rada, potiču i doprinose razvoju dječje kreativnosti i motoričkih vještina. Osim što omogućava djeci priliku za kreativnim izražavanjem, ručni rad kod djece potiče razvoj emocionalne inteligencije to jest samopouzdanja i osjećaja postignuća koje bi svako dijete trebalo razviti u što ranijoj dobi. Upravo zato već u vrtiću gdje se oblikuju temelji dječjeg razvoja potrebno je uključiti aktivnosti ručnog rada tkanja i filcanja jer takve aktivnosti pozitivno utječu na cjelokupni rast i razvoj djeteta.

Tkanjem, proces kojim se kroz tkalački okvir stvaraju tkanine od niti, djeca imaju priliku istraživati teksture, boje i obrasce te razvijati finu motoriku i koordinaciju pokreta, a filcanjem djeca kreativno oblikuju materijal i na taj način razvijaju svoju maštu.

Veliku ulogu kod provedbe aktivnosti ručnog rada tkanja i filcanja u vrtiću imaju odgojitelji. Odgojitelj je taj koji stvara poticajno okruženje i na taj način pobuđuje zanimanje kod djece za takve aktivnosti. Također, odgojitelj je taj koji bi trebao promicati vrijednosti ručnog rada. Djeca uče po modelu pa je vrlo važno da odgojitelji budu demonstratori kod aktivnosti ručnog rada na način da prenose entuzijazam za ručni rad i na djecu.

Svaki vrtić trebao bi holistički pristupati dječjem razvoju, potičući emocionalnu povezanost sa stvaralačkim procesom i jačajući osjećaj samopoštovanja kod djece. U okviru istraživanja potencijala tehnike tkanja i filcanja u vrtićkom okruženju otvara se put dubljem razumijevanju pozitivne uloge ručnog rada u razvoju djece i promicanju kreativnosti od najranije dobi. Ova tema nije samo važna za odgojno-obrazovne stručnjake već i za roditelje i sve one koji imaju doticaj i provode vrijeme s djecom.

2. Ručni rad

U najširem smislu, u ručni rad spadaju svi radovi koji se izrađuju rukama uz određenu vještinu i osposobljenost. Tu spadaju razni ukrasi, nakit, stolarija, posuđe i brojni drugi predmeti s različitim svrhama. Ručni rad zahtijeva vještinu koju pojedinac stječe ponavljajući određene tehnike ručnog rada. S vremenom, ovisno o vrsti ručnog rada, tehnika postaje automatizirana. Do tada je potrebna koncentracija i strpljivost. Ako se aktivnosti ručnog rada započnu u ranoj dobi, dijete postaje svjesno da za usvajanje određene vještine treba dugotrajno vježbanje i ponavljanje što je vrlo bitno i za kasniji život (Brittain, 1980).

Ručni rad predstavlja neodvojivi dio ljudske povijesti oblikujući identitet i kulturu kroz vjekove. Od samih početaka do suvremenog doba ručni rad bio je oslonac ljudskog stvaralaštva i izražavanja. Već je pračovjek izrađivao razne ručne radove poput oruđa, nakita i odjeće na što ukazuju brojni arheološki nalazi. Alat poput noževa, batića i šiljaka izrađivao je kako bi mu služio za preživljavanje i svakodnevnu upotrebu. Zatim je u starijem kamenom dobu pračovjek oblikovao kamenje kako bi olakšao svoje preživljavanje. Nadalje, u srednjem kamenom dobu izrađivao je složenije oružje, nastambe, lukove i strijele. Odjeća i obuća šivala se od kože i krzna životinja. Do napretka u obradi kamena i izradi keramičkog posuđa dolazi u mlađem kamenom dobu. Posebno je važno spomenuti i izum tkalačkog stana koji je ostavio veliki utjecaj te se njime koristi i danas. Lijevanje i taljenje metala u kalupe karakteristika je metalnog doba, a čovjeku je služilo za izradu oružja i stvaranje nakita. Time se ručni rad preoblikovao iz aktivnosti nužne za preživljavanje u aktivnost koja pruža zadovoljstvo i služi kao sredstvo za ukrašavanje (Molnar, 1983).

Za razliku od zanatstva, ručni rad smatra se ženskom djelatnošću, a razlog tome leži u povijesti ljudskog roda. Tijekom povijesti žene su te koje su vodile brigu o poslovima vezanim za nastambu, odjeću, upotrebnim predmetima i slično dok su muškarci vodili brigu o hrani. Žene su od trske plele ležaje, od koža i krzna te kasnije od biljnih vlakana izrađivale su haljine i obuću. Osim toga, plele su košare za hranu. Jedan od razloga zašto su muškarci takve poslove prepuštali ženama jest taj što je za takve poslove potrebno veliko strpljenje i pažnja. Kada su se nomadski lovci stalno nastanili, svojim su ženama krenuli pomagati tako što su im izrađivali razni alat koji bi im pomogao i olakšao izradu ručnih radova. Na taj su način žene usavršile i razvile brojne tehnike ručnog rada (Molnar, 1983).

Materijali i alati igraju ključnu ulogu u ručnom radu. Raznolikost materijala, poput vune, pamuka, filca te alata kao što su tkalački okviri i igle omogućavaju stvaranje raznolikih radova. Svakako najvažniji element ručnih radova kroz povijest čovječanstva jest igla. Igla se definira kao oštra šipčica s malim otvorom na vrhu za provlačenje niti. Srednji vijek smatra se vrhuncem umijeća u radu iglom. Tada se vezenje smatralo najvišim oblikom umjetnosti. Davni preci izrađivali su igle od različitih materijala poput bjelokosti ili drva, ribljih kostiju. U 15. stoljeću počela se upotrebljavati željezna šivaća igla. Danas su na tržištu dostupne različite vrste igala koje svojim dizajnom olakšavaju izvođenje različitih tehnika koje su se razvijale s razvojem čovjeka i njegove spretnosti baratanja iglom. Vidljiva je značajna sličnost u upotrebi igle između prvih ljudi i modernog doba, s obzirom na to da ona i danas ima istu osnovnu namjenu. Pojavom stroja sredinom 19. stoljeća čovjekov život postaje lakši. Od tada prevladava kupnja gotove tkanine, a tehnika štampanja tkanine smanjila je i potrebu za ručnim ukrašavanjem. Vještina i spretnost ručnih radova koji su se do tada jako cijenili danas su rijetkost (Brittain, 1980).

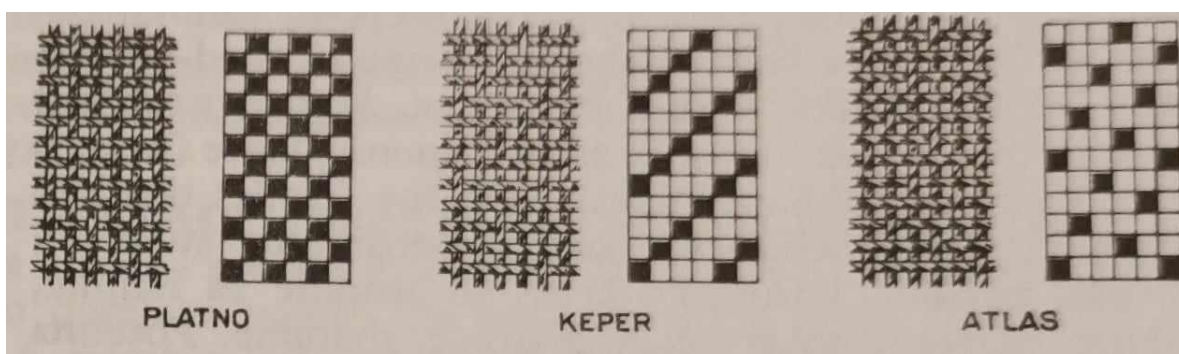
Danas postoje brojne tehnike ručnog rada koje obuhvaćaju širok spektar vještina, od tkanja i filcanja do veza, krojenja, šivanja, kačkanja, pletenja i mnogih drugih. Svaka tehnika nosi sa sobom svoju priču i estetiku te predstavlja bogatstvo ljudskog stvaralaštva. Razvojem kulture i tehnologije, ručni se rad razvio usvajajući nove tehnike i materijale. Danas dolazi do kombiniranja tradicionalnih tehnika s modernim pristupima i materijalima, a održivost postaje ključni faktor u izradi ručnih radova (Molnar, 1983).

3. Tkanje

Jedna od tehnika ručnog rada jest tkanje koje se smatra jednom od najstarijih tehnika stvaranja tkanine. Tkanje je proces preplitanja dvaju međusobno okomitih sistema niti (osnove i potke) pod pravim kutom. Povijest tkanja seže tisućama godina unatrag ostavljajući bogatu kulturnu i povijesnu ostavštinu te i danas ima značajan utjecaj na dizajn tekstila i umjetnosti (Atwater, 1996).

Proces tkanja započinje postavljanjem dvaju setova niti, uzdužnih i poprečnih, koji se međusobno prepliću. Osnova su uzdužne, a potka poprečne niti u tkanini. Niti za osnovu moraju biti čvrste i glatke zbog toga što je osnova izložena stalnoj napetosti. Osim toga, i kako bi se mogle spuštati i dizati i kako ne bi zapinjale na prolasku kroz ničanice (tanke i čvrste uzice s otvorom) i brdo. Brdo se sastoji od zubaca koje na oba kraja drže brdila. S druge strane, za potku se može upotrijebiti gotovo bilo koji materijal. Naravno, ovisi o svrsi predmeta (Brittain, 1980).

Razlikuju se tri temeljna veza: platneni, keper i atlas. **Platno** je najjednostavniji vez koji se sastoji od dvije niti po osnovi i potki. **Keper** ima dijagonalni izgled vezanja koji nastaje tako što vezne točke jedna iza druge u ponavljanju preskaču niti, a vezne se točke **atlasa** ne dodiruju. On ima pet niti po osnovi i potki što ishodi glatkom i mekanijom tkaninom. Navedeni vezovi mogu se i kombinirati i mogu se izvesti na bezbroj načina (Šentija, 1977).

Slika 1. Temeljni vezovi tkanja (Šentija, 1977, str. 232)

Sama povijest tkanja seže u drevne civilizacije poput egipatske, sumerske i kineske. Ljudi su tada zbog praktične namjene proizvodili različite tekstilne predmete. Najstarije su

tkanine iz neolitika u Egiptu. Također je pronađeno više primjeraka s nalazišta nordijskog brončanog doba. Proizvodnja svile započela je već u II. tisućljeću na Dalekom istoku, a u XI. stoljeću započinje razvoj tekstilne proizvodnje u zapadnoj Europi (Šentija, 1977). U zemljama poput Indije i Egipta tkale su se lagane tkanine od lana i pamuka zbog vrućina, dok su se u skandinavskim zemljama, kao i u Njemačkoj i Engleskoj tkale teže tkanine od ovčje vune. Brojni drevni grčki i egipatski ostaci svjedoče o upotrebi jednostavnih tkalačkih stanova već tada. U tim početcima tkanine su nastajale tako da se osnova zakačila na vodoravnu prečku, a dolje učvršćena teškim predmetima poput kamenja. Nakon nekog vremena takav tkalački stan poprimio je bolji oblik. Činile su ga dvije grede i između njih je bila zategnuta osnova koja bi se namotavala na jednu gredu ako bi bila preduga. Upravo rani egipatski zapisi govore o upotrebi takvih tkalačkih stanova gdje je osnova bila vodoravna ili okomita i napinjala se na okvir zabijen u zemlji. Napetost osnove kroz povijest podešavao se na brojne načine. U Aziji i Latinskoj Americi i danas se veže osnova tkalcu oko struka koji zatim nagibom tijela drži osnovu zategnutom, odnosno napetom. Potka se kroz osnovu uvodila u obliku malih snopića, zatim u obliku smotuljka i onda namotana na kratke štapove. S napretkom i razvojem tkanja pojavila se potreba za bržim tkanjem. Tada se potka počela namotavati na navitke koji su se stavljali u čunak ili lađice. Njihov oblik bio je prilagođen prolazu kroz niti osnove. Nadalje, uvođenjem motke za zijev koja predstavlja otvor među slojevima niti osnove kroz koje prolazi potka u tkanju, dodatno se povećala brzina tkanja. Dodatno usavršavanje tehnike tkanja dogodilo se pronalaskom uzica-ničanica kroz koje prolaze niti osnove. Upravo sklop ničanica u čvrstom, ali pomičnom okviru „list“ omogućio je novi napredak u tkanju i nastanak novih zanimljivih struktura tkanina. Način tkanja nije se puno izmijenio od njegovih početaka do danas, pa se za ručno tkanje i danas jednako kao i nekada upotrebljava tkalački stan s četiri lista. Ničanice su složene u listove koji se dižu i spuštaju pritiskom na podnoške. Osnova leži uspravno namotana na valjak, a potka se uvodi u zijev čunkom, to jest plosnatim drvenim štapićem koji na oba kraja ima urezan žlijeb za namotavanje potke te se zatim pribija na tkaninu brdom. Leonardo da Vinci dao je prijedlog prvog mehaniziranog tkalačkog stana, a prvi tkalački stan za vrpce izrađen je u Danzigu 1586. godine (Brittain, 1980).

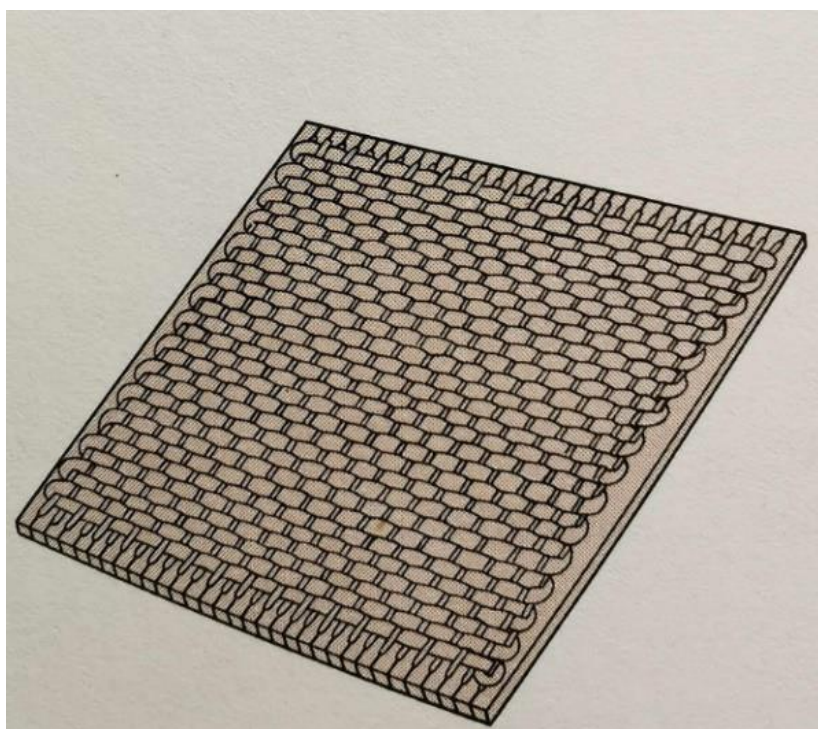
Slika 2. Prikaz tkalačkog stana (preuzeto s interneta)

<https://narodni.net/koristenje-tkalackog-stana-i-nacin-tkanja-na-tkalackom-stanu/>

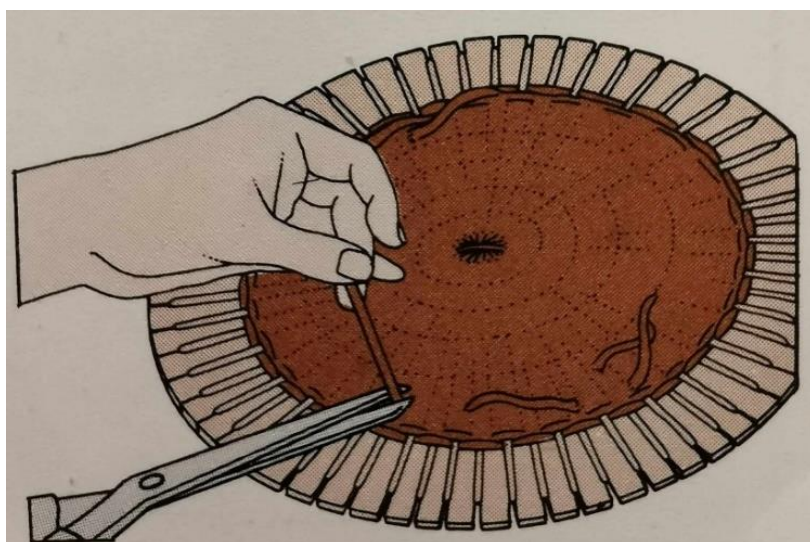
Razlikuju se vertikalni i horizontalni tkalački stanovi s obzirom na položaj osnove, samostojeći i stolni s obzirom na veličinu te klasični, listovni i elektronski prema širini. Danas čovjek ima sve manju ulogu u izradi tkanine zbog automatizacije strojeva (Kovačević, 2003).

3.1. Metode tkanja

Postoji nekoliko metoda tkanja: na ploči, na okviru i na stolnom tkalačkom stanu. Za **tkanje na ploči** osim samih niti za osnovu i potku potrebna je i čvrsta ljepenka od koje se izrađuje ploča. Osim ljepenke može se upotrebljavati i šperploča ili lesomit. Važno je samo da čvrstoća izdrži napetost niti koje se namotavaju preko njih. Na kraju se nakon tkanja režu niti osnove i tkanje se skida s ploče. Tkanje na ploči može biti obostranom i jednostranom upotrebom ploče te se može tkati na ploči kvadratnog oblika te na ploči kružnog oblika. Kod tkanja na ploči kružnog oblika broj ureza mora biti neparan te se u sredini ploče mora izbušiti rupa kroz koje se može dodatno učvrstiti tkanje. Tkanje se izvodi s zdesna nalijevo (Brittain, 1980).

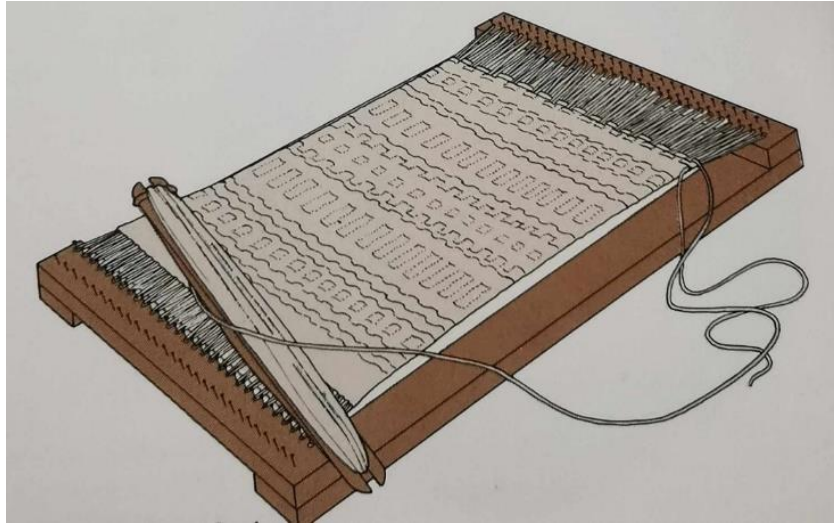
Slika 3. Izgled gotovog tkanja na ploči kvadratnog oblika (Brittain, 1980, str. 216)

Slika 4. Izgled gotovog tkanja na ploči kružnog oblika (Brittain, 1980, str. 217)

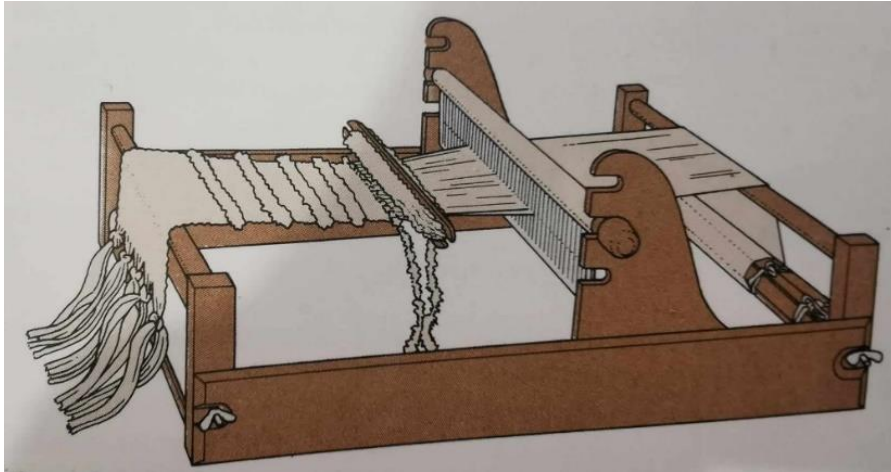
Nakon tkanja na ploči sljedeći najjednostavniji način tkanja jest **tkanje na jednostavnom okviru** za koji je, osim niti za osnovu i potku, potreban okvir za tkanje, štap za zijev te daščica za protkivanje. Kao i kod tkanja na ploči, tkanje na okviru radi se zdesna

nalijevo. Niti se namotavaju oko čavlića koji se nalaze na okviru, a potka se kroz njih provodi pomoću daščice za protkivanje. Postoje brojni tipovi okvira za tkanje, a konačni proizvod jest veličine okvira (Brittain, 1980).

Slika 5. Jednostavan okvir za tkanje (Brittain, 1980, str. 218)

Zadnja metoda tkanja jest **tkanje na stolnom tkalačkom stanu** za koji su uz niti za osnovu i potku potrebni drveni ili metalni klinovi za snovanje (postupak slaganja određenog broja niti za osnovu u paralelan položaj), uzice-ničanice i dva štapa za zijev. Ova metoda najjednostavniji je oblik mehaniziranog tkanja. Umjesto čavlića na okviru prisutni su valjci na oba kraja stana što omogućava to da osnovu može biti duža od samog tkalačkog stana. I u ovoj metodi tkanja osnovu je ograničena širinom stana. Tijekom tkanja osnovu se odmata sa stražnjeg valjka, a na prednji se valjak stavlja gotova tkanina. U ovoj metodi niti osnovu prolaze kroz tkalačku daščicu koja zamjenjuje štap za zijev. Svrha tkalačke daščice jest stvaranje dvaju zijeva te održavanje istog poretka niti. Uz to služi i za pribijanje potke. Svrha tkalačkog stana ili okvira jest ta da drži okomitu skupinu niti ili osnovu zategnutom, a vodoravnom skupinom niti ili potkom radi se protkivanje između niti osnovu (Brittain, 1980).

Slika 6. . Mali stolni tkalački stan (Brittain, 1980, str. 220)

3.2. Aktivnosti tkanja u vrtiću

Postoji bezbroj aktivnosti tkanja koje se mogu provoditi s djecom vrtićke dobi jer su im prilagođene. S najmlađom djecom mogu se provoditi aktivnosti poput plesnih igara kojima se dočarava tkanje te tkanje u pokretu (bez tkalačkoga stroja). A zatim i neke jednostavnije aktivnosti tkanja. Jedna od takvih aktivnosti jest tkanje pomoću slamki. Za to je potrebno nekoliko plastičnih slamki kroz koje se provuče vuna cijelom dužinom slamke. Dužina vune mora biti duža od same slamke. Zatim se zavežu krajevi vune na vrhu i dnu te se ljepljivom trakom čvorovi zalijepe za list kartona. Nadalje se tkaje vuna ispod pa iznad slamke s lijeva nadesno pa zdesna nalijevo (Nicholson i Robins, 2008).

Slika 7. Tkanje pomoću slamki (Nicholson i Robins, 2008, str. 194)

Sljedeća aktivnost koja se može provoditi s djecom predškolske dobi jest izrada vlastitog jednostavnog tkalačkog stana. Za tu aktivnost potrebna je kutija za cipele i vuna. Odgajatelj napravi niz ureda dubokih 1.5 cm i međusobno jednako razdvojenih. Zalijepi se kraj vune za jednu stranu kutije. Dijete zatim omotava vunu oko kutije uzdužno, služeći se utorima koji je drže na mjestu. Na taj su način stvorene uzdužne niti tkanja ili osnova. Na kraju se prereže kraj vune i zalijepi za stranicu kutije (Nicholson i Robins, 2008).

Slika 8. Izrada jednostavnog tkalačkog stana (Nicholson i Robins, 2008, str. 195)

Nadalje, aktivnost koja se radi na izrađenom tkalačkog jednostavnog stana. Dijete predškolske dobi može raditi tkanicu. Uz pomoć odgajatelja namota se vuna oko kartonske kutije. Zatim se veže slobodan kraj vune oko prve uzdužne niti na tkalačkom stanu. Dijete zatim isprepleće vunu ispod i iznad svake uzdužne niti da se dobe poprečne niti, tj. potke. Na kraju svakog reda važno je prstima zategnuti poprečne niti prema sebi. Proces tkanja traje dok se ne pokrije cijela osnova, tj. uzdužna nit. Kada se to učini, napravi se uzao na slobodnom kraju potke i prerežu se uzdužne niti na dnu kutije. Na kraju se zavežu sve niti zajedno u čvor i odreže višak uzice ili se ostavi kao resa. U ovoj aktivnosti odgajatelj je cijelo vrijeme prisutan, usmjerava i pomaže djeci. Dijete se u ovoj aktivnosti uči nositi s vlastitim greškama te pronalazi rješenje za njih (Nicholson i Robins, 2008).

Slika 9. Izrada tkanice (Nicholson i Robins, 2008, str. 196)

I zadnji primjer aktivnosti tkanja koja se može provoditi u predškolskim ustanovama s djecom jest izrada podmetača. Za tu je aktivnost potreban karton, vuna te štapić ili igla koja je prilagođena i namijenjena za djecu.

Slika 10. Izrada podmetača (preuzeto s Pinteresta)

<https://www.pinterest.com/pin/2674081019862503/>

4. Filcanje

Filcanje je drevna tehnika prerade vune koja je popularna i upotrebljava se i danas jer nudi bezbroj kreativnih mogućnosti. Proces filcanja započinje s vlaknima vune koja se raspoređuju u slojevima i potom miješaju. Rezultat je čvrsta tkanina filc. Filc nema osnovu i potku, pa ga se može rezati bez paranja. Može se napraviti primjenom topline, vlage i trenja na masu slobodnih vlakana vune. Ovisno o željenom i rezultatu i upotrebi, mogu se upotrebljavati različite metode filcanja (Einarsdottir, 2002).

Teško je odrediti točno mjesto gdje je filcanje nastalo, ali postojanje brojnih arheoloških dokaza upućuje na to da se tehnika filcanja upotrebljavala još prije tisuću godina. Najraniji oblik filcanja poznat je kao mokro filcanje i seže iz doba neolitika. Primitivni narodi upotrebljavali su vodu i vunu kako bi stvorili toplu i čvrstu tkaninu koju su onda upotrebljavali za izradu odjeće, obuće i skloništa. Mnogi izvori upućuju da je filcanje nastalo u Srednjoj Aziji gdje su Mongoli izrađivali tradicionalne šatore od filca nazvani jurte. U Mongoliji i Turskoj filcanje je bilo središnji dio kulture i tradicije. Mongolski ratnici nosili su filcane oklope kako bi se zaštitili od hladnoće i ozljeda tijekom bitki, dok su turski nomadi upotrebljavali filc za izradu tepiha, torbi i tradicionalnih kapa. Tehniku su u Europu donijeli Avari i Huni tijekom prodora prema zapadu. To se primjećuje u zemljama poput Mađarske i Finske gdje je tehnika filcanja vrlo snažna i izražena i danas. Među Rimljanima je bilo popularno izrađivanje filcanih sandala i šešira. U srednjem vijeku filcanje se još više širi Europom te se upotrebljava i za industrijske svrhe poput izrade filcanog pokrivača za kotače i cijevi za vodu. Tehnika je evoluirala tijekom vremena i prilagodila se brojnim kulturama. Suvremeno filcanje kakvo danas poznajemo doživljava svoju renesansu krajem 20. i početkom 21. stoljeća. Danas se tehnika filcanja upotrebljava širom svijeta, osobito tamo gdje se uzgajaju ovce jer to omogućava jednostavan način iskorištavanja vune. Kvaliteta filcanog materijala promjenjiva je, ovisno o vrsti ovaca. Osim vune, upotrebljavaju se i drugi prirodni vlaknasti materijali poput svile, merina i alpake. Također se mogu upotrebljavati i dodaci poput vode, sapuna, biljnih boja i drugih materijala za bojanje i dekoriranje filcanih predmeta. Filcanje se upotrebljava u različite svrhe od izrade odjeće, modnih dodataka, ukrasa, ali i za umjetničke svrhe kao što su slike od filca, skulpture ili dekorativni predmeti (Bukovčan Žufika, 2004).

4.1. Metode filcanja

Postoje dvije osnovne metode filcanja: suho i mokro.

Mokro filcanje proces je u kojem se upotrebljava voda, sapun i ruke kako bi se vlakna vune preplitala, spojila i oblikovala čvrsti materijal. U tom procesu vlakna se vune raspoređuju u slojevima na podlozi, nakon čega se dodaje sapun i voda te se vlakna ručno trljaju kako bi se stvorila reakcija koja omogućava povezivanje vlakana i stvaranje tkanine. Ova metoda omogućava izradu većih predmeta poput torbi, šešira, vunениh tkanina i dekorativnih predmeta (Maljković, 2014).

S druge strane jest metoda **suhog** filcanja koja se izvodi bez upotrebe vode. U ovoj tehnici, suha vuna oblikuje se i prepleće rukama ili pomoću specijaliziranih igala za filcanje. Takve su igle duge, tanke i jako oštre, imaju male kukice koje hvataju i povezuju vlakna vune i na taj način omogućuju stvaranje čvrste tkanine. Ova metoda omogućava detaljnije oblike i precizniju kontrolu što ju čini popularnom u izradi sitnih figurica i detaljnih dekorativnih predmeta (Maljković, 2014).

Osim toga, postoji i metoda mješovitog filcanja koja kombinira elemente mokrog i suhog filcanja. Ova metoda omogućava veću slobodu u eksperimentiranju s teksturama, bojama i oblicima (Maljković, 2014).

4.2. Aktivnosti filcanja u vrtiću

U vrtiću se s djecom mogu raditi tehnike filcanja. Češće se radi tehnika mokrog filcanja jer je prilagođenija djeci. Ona se najčešće provodi s djecom tijekom toplijih mjeseci jer je za tu tehniku potrebna voda. Tehnika se sastoji od slaganja slojeva napredne vune. Pri tom postupku upotrebljava se voda i sapun te se tako dobiva filc. Filc se zatim može upotrebljavati u različite svrhe. Takve aktivnosti mogu se provoditi i s najmlađom djecom na način da oblikuju kuglice od napredne vune od kojih poslije izrađuju različite predmete za ukrašavanje i igru. Sam tijekom izvođenja tehnike filcanja sastoji se od toga da se prvo pokrije stol najlonom na koji se stavi prostirka od trstike te se vuna slaže tanko u oblik pravokutnika. Zatim se poprska vodom te se preko stavi til na koji se nanese sapun. Djeca trljaju kružnim pokretima cijelog dlana u istom smjeru dok se ne dobije konkretna masa, to jest filc. Takav se postupak ponovi najmanje tri puta, a zatim se ostavi da se osuši (Gregl i Hozmec, 2019).

Jedna od aktivnosti jest filcana slika. Osmisli se i napravi željena apstrakcija od tankih pramena filca, popraska se vodom, pokrije tilom i namaže sapunom te se zatim kružno utrljava. Na kraju postupka istisne se višak sapuna tako što se zarola slika, odmota se te ostavi da se osuši.

Slika 11. Filcana slika (preuzeto s Pinteresta)

<https://www.pinterest.com/pin/42995371419687274/>

Tehnika suhog filcanja nije toliko česta u radu s djecom jer je izrada lutaka, životinja ili figurica ljudi nešto zahtjevnija i zahtijeva veliku spretnost i koncentraciju. Ako se upotrebljava, izrađuju se pojednostavljeni oblici. Tada djeca filcaju iglom unutar oblika, npr. kalupa za kolače.

Slika 12. Izrada filcanog ukrasa (preuzeto s Pinteresta)

<https://www.pinterest.com/pin/256212666294894612/>

5. Ručni rad u waldorfskoj pedagogiji

U waldorfskim vrtićima od samih početaka njegova postojanja njeguje se ručni rad čija je važnost zapisana i u waldorfskom kurikulumu. Ručni rad važan je dio svakog sedmogodišnjeg razdoblja u razvoju djeteta. Do šeste godine djeca rade aktivnosti koje su preteča ručnom radu, poput uplitanja niti kako bi se napravila narukvica ili nizanje filca na konac. Kasnije, kako se dijete razvija, postaje sve samostalniji u izradi te na taj način djeca grade svoje samopouzdanje, kreativnost i nadograđuje znanja i vještine (Gregl i Hozmec, 2019).

Sve što djeca čine prožeto je umjetnošću. Odgoj slijedi prirodni razvoj svakog djeteta i njeguje se holistički pristup. Dijete uči preko tijela, osjećaja i glave. Posebna važnost daje se aktivnostima ručnog rada koja se provodi s djecom od najranije dobi. Isprva djeca gledaju i uče oponašanjem kako odgojitelj izrađuje na primjer filcane lutke. Zato je vrlo važno da odgojitelj voli izrađivati ručni rad i taj entuzijazam i znanje prenosi na djecu te da djeca imaju mogućnost vidjeti i isprobati izraditi različite ručne radove. Kasnije djeca rade aktivnosti ručnog rada poput mokrog filcanja, tkanja, pletenja i šivanja. U predškolskoj je dobi dijete uključeno u sve etape ručnog rada koje obuhvaćaju planiranje, pripremu, izradu do samog pospremanja i upotrebljavanje izrađenog predmeta (Hallwachs i Seitz, 1997).

Rad s vunom obilježje je waldorfskih vrtića. Filc je često korišten u procesu stvaralačkog i edukativnog rada s djecom jer pruža razne mogućnosti za aktivnosti koje potiču dječju kreativnost. Vuna djeci pruža poseban osjetilni doživljaj prilikom njezinog oblikovanja. Obrada vune zahtijeva iste pokrete koji se ritmički ponavljaju, a upravo je ritmičnost temeljno načelo odgoja waldorfske pedagogije. U waldorfskim vrtićima s djecom se najčešće rade filcane slike koje onda krasi zidove vrtića, lutke za predstave i brojne druge predmete za upotrebu i ukrase koje upotrebljavaju za određene svetkovine koje se provode u waldorfskim vrtićima. Sve igračke, lutke i životinje napravljene su od tkanine, to jest materijala od vune, lana i svile te im se takvi materijali i nude. Uz pomoć odgojitelja djeca izrađuju vlastite igračke (Glocker i Goebel, 1990).

Začetnik waldorfske pedagogije, Rudolf Steiner, zalagao se za to da djeca ne izrađuju predmete samo za vježbu već da ti predmeti trebaju imati i funkciju. Aktivnosti ručnog rada u waldorfskim vrtićima prate tijek godišnjih doba i svetkovina. Na temelju toga mijenjaju se boje koje će prevladavati i odabire vrsta ručnog rada. Pa je tako za zimu karakteristično da djeca rade s vunom, a u ljetnim se mjesecima provodi tehnika mokrog filcanja (Hallwachs i Seitz,

1997). U waldorfskim vrtićima svrha nije da dijete bude savršeno u aktivnostima ručnih radova, već je bitna sama ta aktivnost, uključivanje i bavljenje djeteta njome. Kod djece treba uključiti sve njihove snage poput djelovanja, mišljenja i volje u aktivnosti koje rade jer upravo je to uvjet za zdravo odrastanje (Gregl i Hozmec, 2019).

6. Značaj ručnog rada za djecu

Brojni znanstvenici, novije spoznaje iz područja neuroznanosti i teorije višestrukih inteligencija dokazuju da vještine ručnog rada utječu na koordinaciju oko-ruka, optimizam, pažnju, koncentraciju, prisutnost i zadovoljstvo. Upravo se zbog toga danas u odgoju i obrazovanju djece predškolske dobi njeguje važnost kompetencija koje doprinose oživljavanju ručnog rada u aktivnostima predškolske djece. Osim već navedenih dobrobiti, aktivnostima ručnog rada djeca razvijaju i samopouzdanje, mišljenje, ustrajnost, strpljivost, izdržljivost, urednost, samoprocjenu vlastitih vještina i osvrt na osobni rad te ispravljanje mogućih pogreški. Uz to, neprestano usavršavaju finu i grubu motoriku i pokrete cijelog tijela ritmičkim ponavljanjem obrazaca (Gregl i Hozmec, 2019). Doulak (2009) tvrdi da brojna istraživanja iz neuropsihologije dokazuju povezanost mozga, to jest kognitivnih sposobnosti, s motorikom.

Aktivnostima fine motorike prstiju kod djece se razvija govor, radne sposobnosti te mentalni i kreativni potencijali. Kasnije razvoj fine motorike pomaže i olakšava djeci pisanje, crtanje i sve ostale aktivnosti koje su dio djetetove svakodnevnice. Zbog toga vježbe fine motorike u koje se ubrajaju i aktivnosti ručnog rada imaju važnu ulogu u razvoju djetetove mašte, pažnje i pamćenja te bogaćenju djetetova znanja o svijetu oko njega (Tkačenko, 2012).

Tijekom rođenja mozak ima bezbroj aktivnih živčanih puteva koji neće odumrijeti ako se bavimo ručnim radom od rane dobi (Mitchell i Livingston, 1999). U ranom djetinjstvu velik broj vanjskih inputa dijete dobiva kroz kožu (Kovačić i Škegro, 2015). Zbog toga je potrebno već u vrtiću poticati djecu da budu domišljata i kreativna, da rješavaju sami probleme i dolaze do rješenja te da stječu navike suradnje s drugom djecom što se zove kolaborativno učenje (Bekavac, 2002). Nakon aktivnosti ručnog rada djeca se osjećaju ponosno jer znaju da konačni proizvod ima svrhu i upotrebnu vrijednost, a rezultat je njihovih ruku. Upravo zato, unatoč mogućim poteškoćama tijekom procesa, osjećaju motivaciju nastaviti i dovršiti svoj rad. Kod aktivnosti tkalačkog stana najviše do izražaja dolazi djetetova sposobnost koncentracije. Česta je pojava da djeci provlačenje vune s jedne na drugu suprotnu stranu predstavlja problem, ali upravo tada djeca uočavaju pogreške, vraćaju se i ispravljaju pogreške. Na taj način djecu se uči nositi s pogreškama i stresom te pronalazi rješenje (Gregl i Hozmec, 2019). Prilikom oblikovanja vune tehnikom filcanja djeca stvaraju jedinstven i autohton proizvod. Tom tehnikom djeca se upoznaju s tradicijom svojih predaka i razvijaju ekološku svjesnost s obzirom na to da se vuna reciklira. Marchand (2008) tvrdi da praktično znanje treba cijeniti ne samo

zbog produktivnosti već zato što je praktično znanje važna odrednica za zadovoljstvo u osobnom i profesionalnom životu.

Montessori u 20. stoljeću naglašava važnost rukotvorina u obrazovanju, a Pestalozzi je konceptualizirao tri dimenzije učenja: intelektualnu dimenziju koja uključuje glavu, moralnu dimenziju koja uključuje srce i fizičku dimenziju vezanu uz ruke. Ručni rad smatra se jednom od dimenzija učenja. Učenje putem aktivnosti ručnog rada iznimno je korisno za djecu jer djeca najbolje uče dodirivanjem i kretanjem te putem osjetila i iskustva. Rukotvorine kao metodu učenja radom rukama podržavaju sljedbenici Rudolf Steiner, Maria Montessori i Celestine Freinet (Županić Benić, 2018).

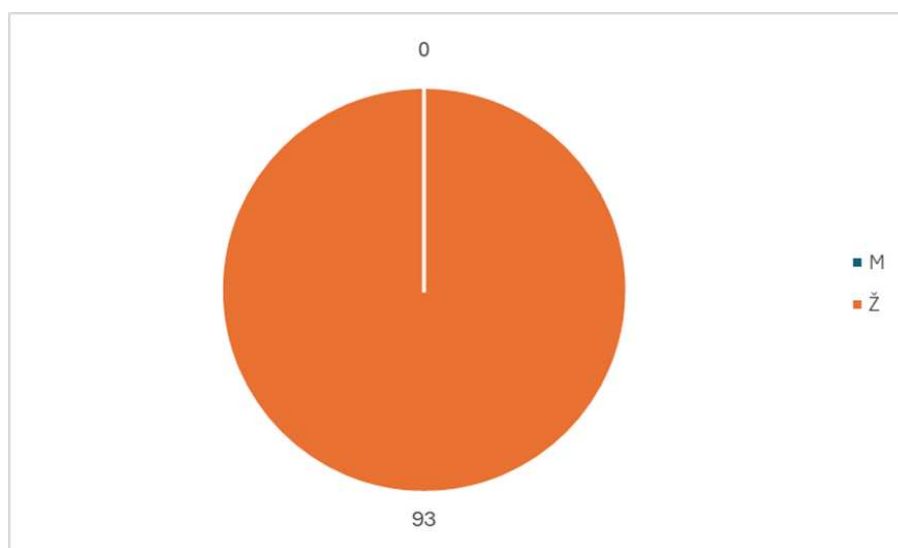
7. Metodologija israživanja

7.1. Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja jest ispitati koliko odgojitelja primjenjuje aktivnosti ručnog rada tkanja i filcanja u predškolskim ustanovama te ispitati stavove odgojitelja o značaju ručnog rada tkanja i filcanja na cjelokupni razvoj djeteta.

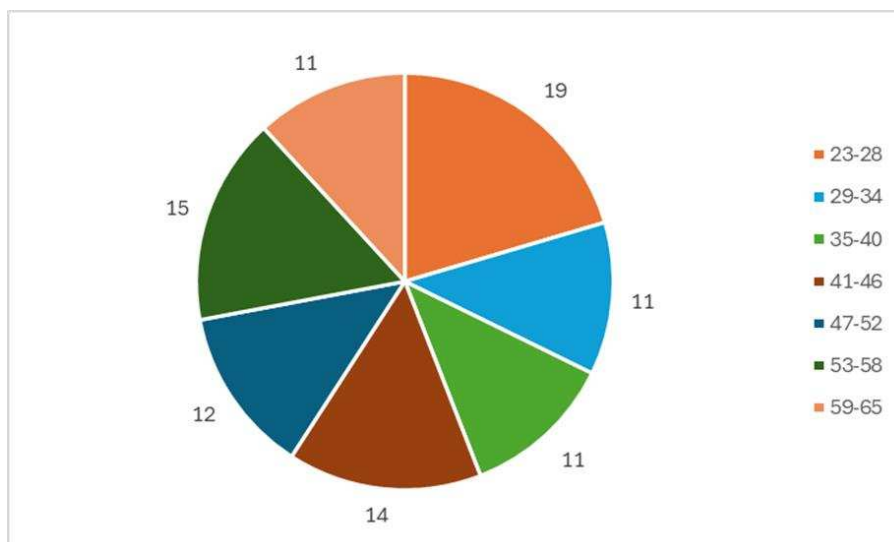
7.2. Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo 93 odgojitelja dječjih vrtića zaposlenih diljem Republike Hrvatske, od čega su svi odgojitelji ženskog spola. U grafovima u nastavku prikazane su frekvencije odgojitelja s obzirom na spol, dob, završeni stupanj obrazovanja, radno iskustvo, mjesto rada te vrsti vrtića u kojem rade.

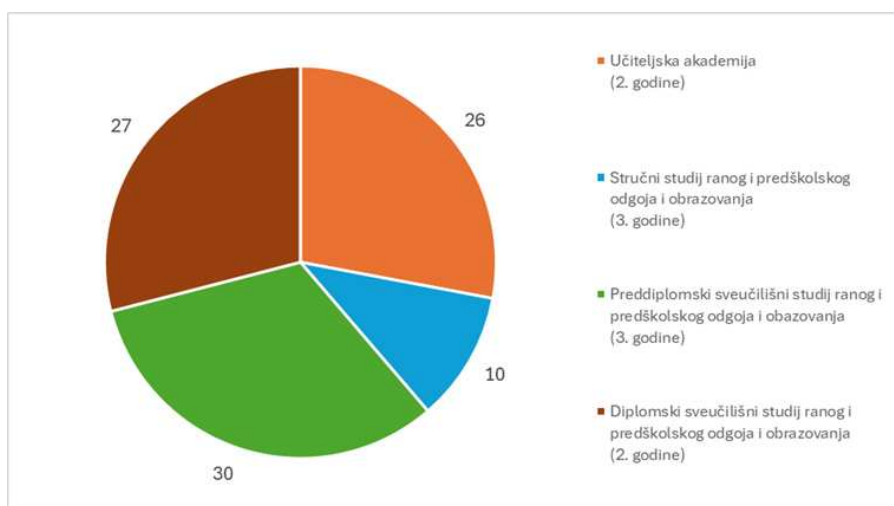
Graf 1. Prikaz sudionika (N=93) s obzirom na spol.

Iz Grafa 1. vidljivo je kako su svi ispitanici (N=93) koji su sudjelovali u istraživanju ženskog spola, odnosno nema ni jednog odgojitelja muškog spola.

Graf 2. Prikaz sudionika (N=93) s obzirom na dob.

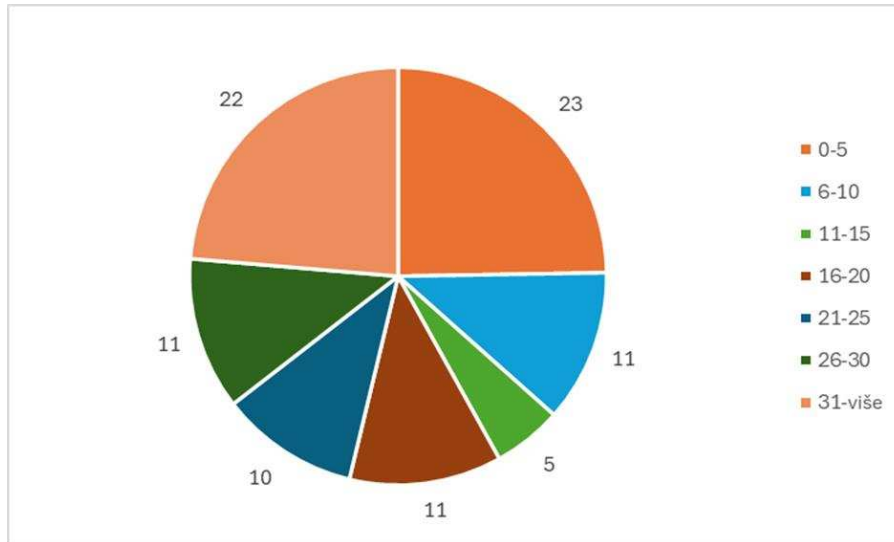
Iz Grafa 2. vidljivo je kako najveći broj ispitanika (N=19) pripada dobnoj skupini 23 - 28 godina, a zatim (N=15) dobnoj skupini 53 – 58 godina. Najmanji broj ispitanika (N=11) pripada dobnim skupinama: 29 – 34, 35 – 40 i 59 – 65 godina.

Graf 3.. Prikaz sudionika (N=93) s obzirom na završeni stupanj obrazovanja.

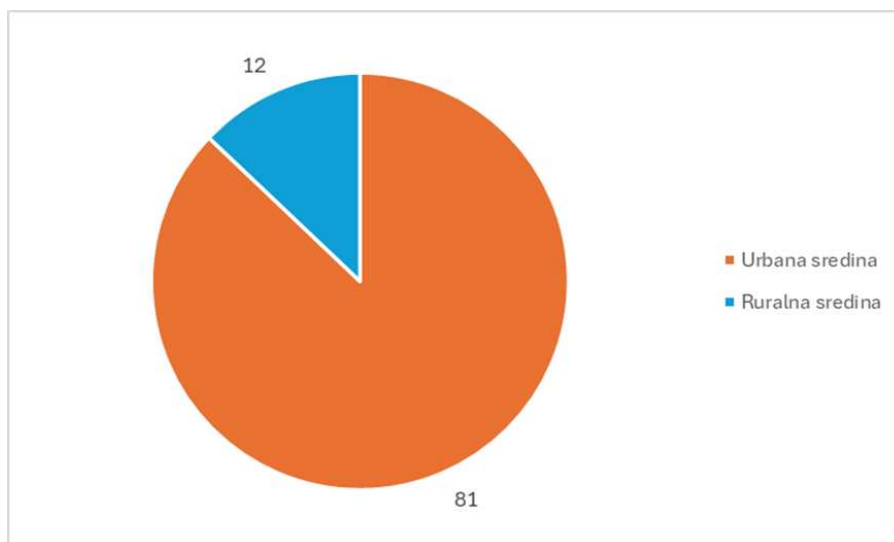
Iz Grafa 3. vidljivo je kako najveći broj ispitanika (N=30) ima završen Preddiplomski sveučilišni studij ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Sličan broj ispitanika završio je Diplomski sveučilišni studij ranog i predškolskog odgoja (N=27) i Učiteljsku akademiju

(N=26). Najmanje ispitanika (N=10) završilo je Stručni studij ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja.

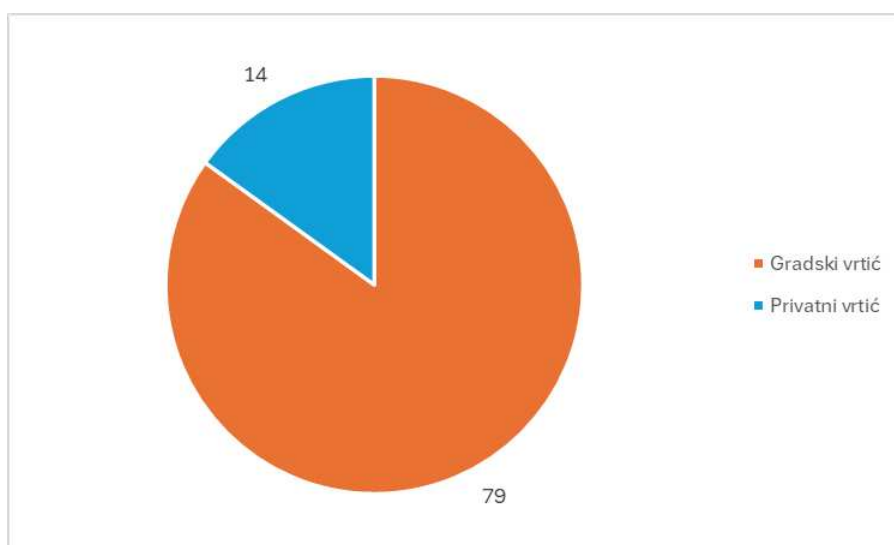
Graf 4. Prikaz sudionika (N=93) s obzirom na godine radnog iskustva.

Iz analize Grafa 4. vidljivo je kako najveći broj ispitanika (N=23) ima manje od pet godina radnog iskustva. Sljedeći su po redu ispitanici (N=22) s više od 31 godinu ranog iskustva. To odgovara i prikazu sudionika prema dobi iz Grafa 2., odnosno najveći broj ispitanika pripada dobnim skupinama 23 – 28 godina i 53 i stariji. Iste podatke (N=11) vidimo kod ispitanika 6 – 10, 16 – 20, 26 – 30 godina radnog iskustva. Njih 10 ima 21- 25 godinu radnog iskustva, a najmanji broj ispitanika (N=5) ima 11 – 15 godina radnog iskustva.

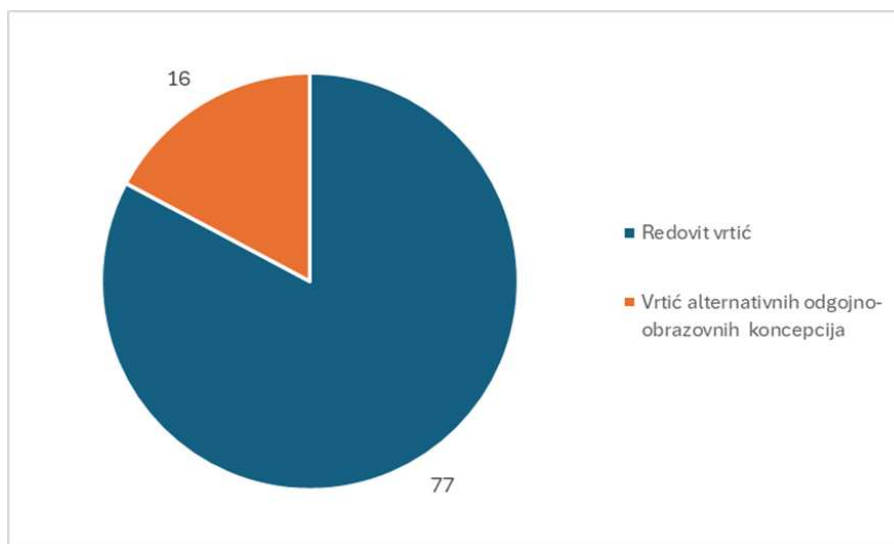
Graf 5. Prikaz sudionika (N=93) s obzirom na mjesto rada.

Iz Grafa 5. vidljivo je da veći broj ispitanika (N=81) radi u vrtiću u urbanoj sredini nego u ruralnoj sredini (N=12).

Graf 6. Prikaz sudionika (N=93) s obzirom na vrtić u kojem rade.

Iz Grafa 6. može se vidjeti kako veći broj ispitanika (N=79) radi u gradskom vrtiću, to jest vrtiću financiranom od lokalne samouprave, a manji broj (N=14) u privatnom vrtiću.

Graf 7. Prikaz sudionika (N=93) s obzirom na vrstu vrtića u kojem rade.

Iz Grafa 7. vidljivo je kako veći broj ispitanika (N=77) radi u redovitom vrtiću. Manji broj ispitanika (N=16) radi u vrtiću alternativnih odgojno-obrazovnih koncepcija.

7.3. Metoda prikupljanja podataka

Podaci su prikupljeni metodom *online* ankete koja je napravljen putem Google Formsa. Anketni upitnik bio je postavljen u sljedeće Facebook grupe: Odgojitelji i pripravnici, Učiteljski fakultet, Odgojitelji predškolske djece, Udruga odgajatelja dječjih vrtića i Tete u vrtiću. Na početku ankete jasno je navedena svrha te naglašena anonimnost i dobrovoljna priroda upitnika. Anketa sadrži 19 pitanja. Dio je demografskih pitanja (spol, dob, završen stupanj obrazovanja, godine radnog iskustva, mjesto rada, vrsta vrtića), a dio pitanja vezanih uz primjenu ručnog rada tkanja i filcanja u predškolskim ustanovama te stavovima odgojitelja o značaju ručnog rada za djecu.

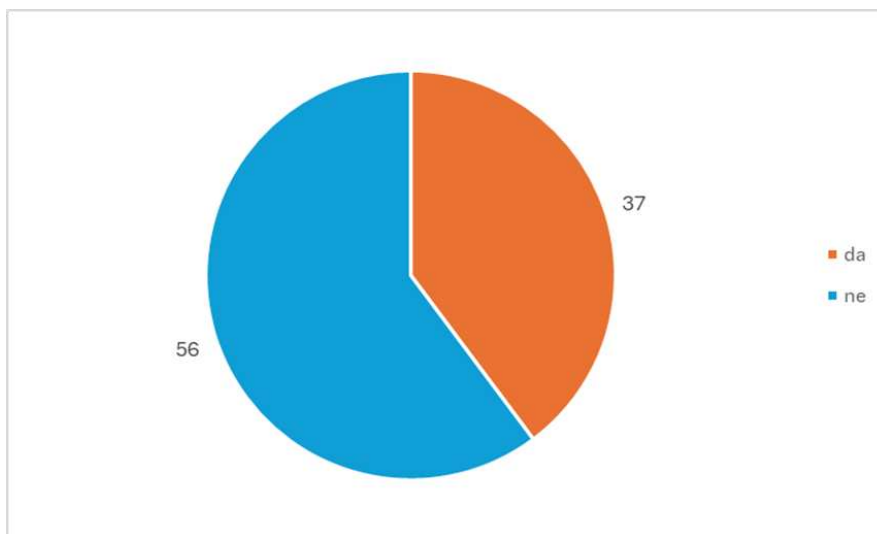
7.4. Metoda obrade podataka

Prikupljeni podaci obrađeni su Excel programom s ciljem analize dobivenih podataka. Prvo je napravljena statistička obrada započeta deskriptivnom analizom ispitanika koji su sudjelovali u istraživanju. Napravljene su frekvencije sudionika s obzirom na spol, dob, završen stupanj obrazovanja, godine radnog iskustva, radnom mjestu i vrsti vrtića u kojemu rade. Nadalje, izrađene su frekvencije, to jest grafovi, 9 za važna pitanja vezana uz primjenu ručnog

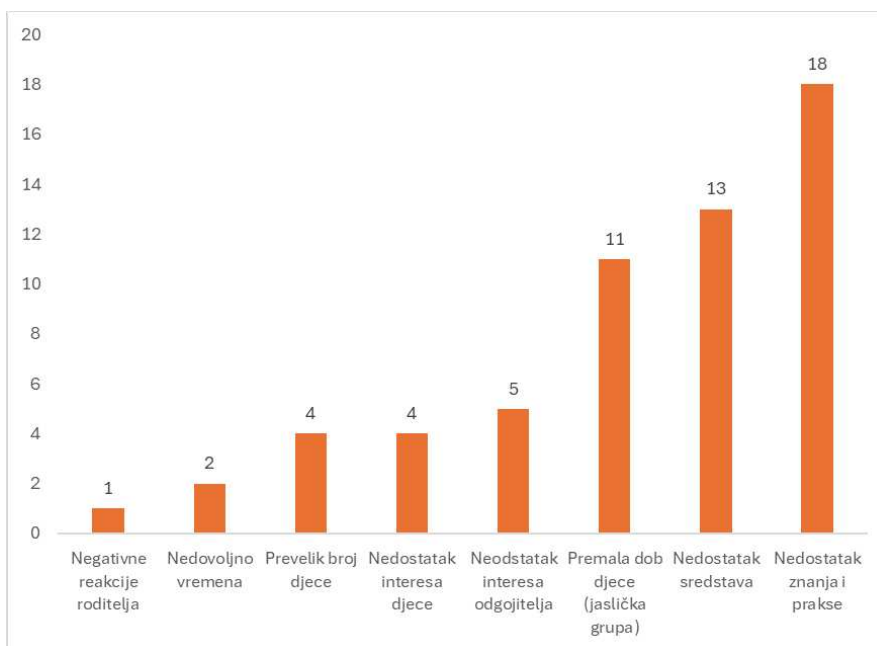
rada tkanja i filcanja u predškolskim ustanovama te stavovima odgojitelja o značaju ručnog rada za djecu.

8. Rezultati istraživanja i rasprava

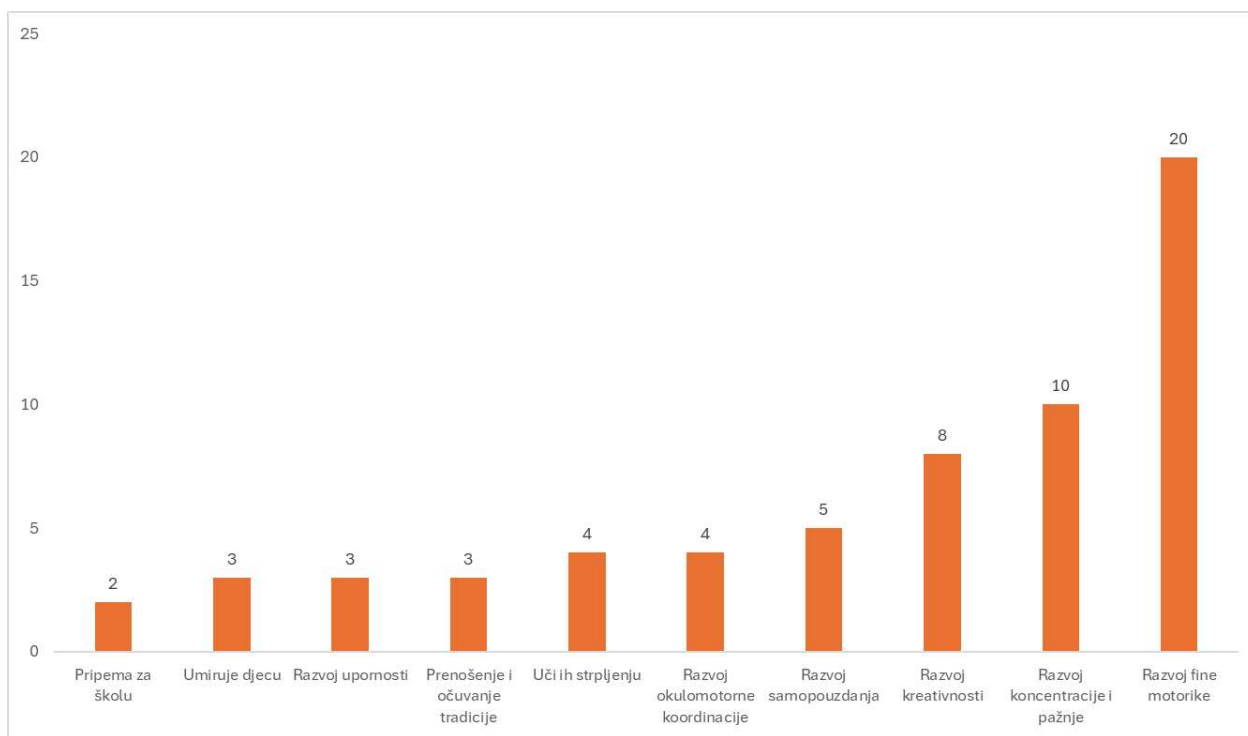
Graf 8.. Prikaz odgovora na pitanje „Provodite li aktivnosti ručnog rada: tkanja i filcanja s djecom u vrtiću?“, na uzorku od (N=93) ispitanika

Kao što prikazuje Graf 8., veći broj odgojitelja (N=56) odgovorilo je da ne provodi aktivnosti ručnog rada tkanja i filcanja s djecom dok ostatak odgojitelja (N=37) provodi aktivnosti ručnog rada tkanja i filcanja.

Graf 9. Prikaz odgovora na pitanje „Zašto ne provodite aktivnosti ručnog rada: tkanja i filcanja s djecom u vrtiću?“

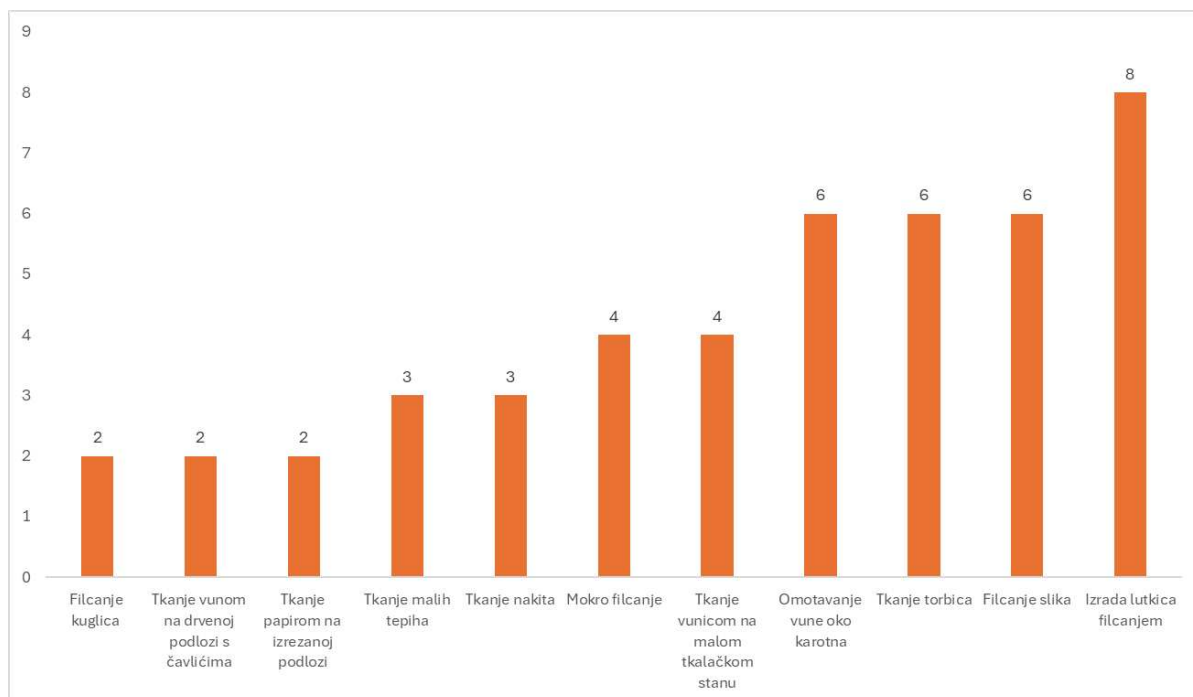
Graf 9. prikazuje da je najveći broj odgojitelja (N=18) navelo da je razlog zbog kojeg ne provode aktivnosti ručnog rada tkanja i filcanja taj što im nedostaje znanja i prakse i educiranosti o tim aktivnostima. Sljedeći je najčešći odgovor bio (N=13) nedostatak sredstava u vrtiću za provedbu takvih aktivnosti. Nadalje, 11 odgojitelja odgovorilo je kako trenutno rade u jasličkoj grupi te zbog premale dobi ne provode s djecom aktivnosti tkanja i filcanja. Pet odgojitelja navelo je kako nemaju osobno zanimanje za takve aktivnosti pa ih zbog toga ni ne provode, dok njih četvero smatra kako ne postoji zanimanje djece za takve aktivnosti. Također, odgojitelji su naveli (N=4) kako je prevelik broj djece u grupi te zbog toga ne provode tako složene aktivnosti. Najmanje odgovora bilo je vezano uz nedostatak vremena (N=2) i zabrinutost roditelja i negativne reakcije roditelja (N=1) na takve aktivnosti.

Graf 10. Prikaz odgovora na pitanje „Zašto provodite aktivnosti ručnog rada: tkanja i filcanja s djecom u vrtiću?“

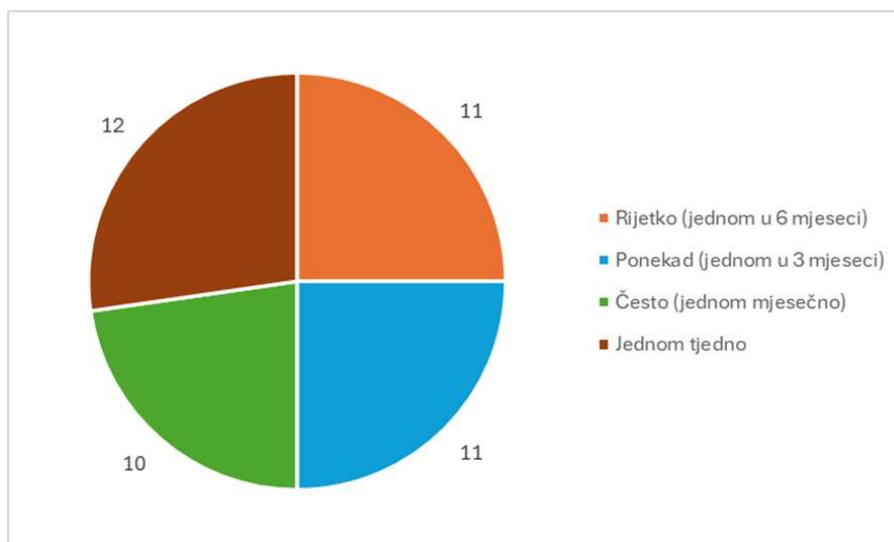
Graf 10. prikazuje kako je najveći broj odgojitelja (N=20) odgovorilo da provodi aktivnosti ručnog rada tkanja i filcanja zbog toga što takve aktivnosti razvijaju finu motoriku kod djece. Sljedeći najčešći odgovor odgojitelja (N=10) bio je da takve aktivnosti doprinose razvoju koncentracije i pažnje. Nadalje, osam odgojitelja smatra da takve aktivnosti razvijaju

kreativnost. Također, odgojitelji smatraju (N=5) kako aktivnosti ručnog rada utječu na razvoj okulomotorne koordinacije i uče djecu strpljenju. Podjednak broj odgojitelja (N=3) provodi takve aktivnosti s djecom jer smatraju da takve aktivnosti služe za prenošenje i očuvanje tradicije, razvijaju upornost kod djece te djeluju umirujuće na djecu. Najmanje odgojitelja (N=2) odgovorilo je da aktivnosti ručnog rada tkanja i filcanja provode s djecom jer im služe kao priprema za školu.

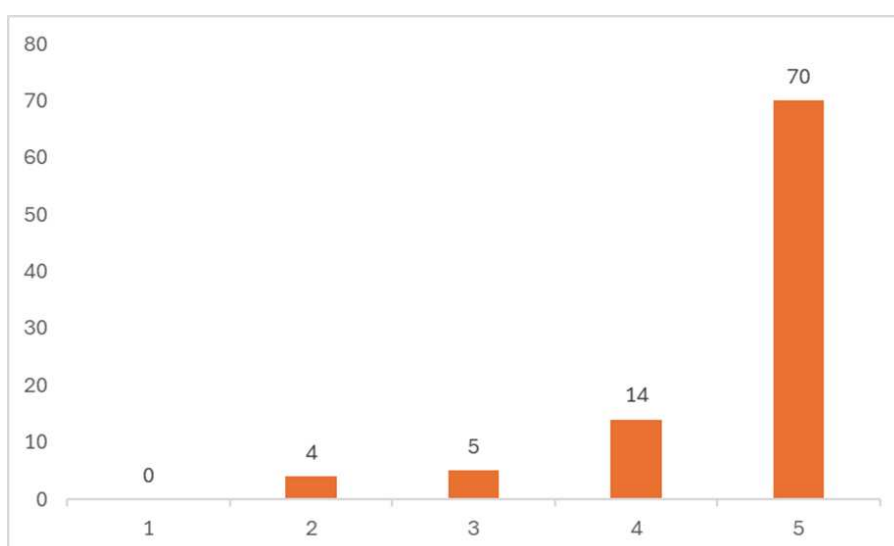
Graf 11. Prikaz odgovora na pitanje „Koje aktivnosti ručnog rada vezanih uz tkanje i filcanje provodite s djecom?“

Iz analize Grafa 11. vidljivo je kako najviše odgojitelja (N=8) s djecom izrađuje lutkice tehnikom filcanja. Nadalje, podjednak broj odgojitelja (N=6) odgovorio je kako djeca filcaju slike, tkaju torbice i omotavaju vunu oko kartona. Sljedeći najčešći odgovori jesu aktivnosti tkanja vunicom na malom tkalačkom stanu i mokro filcanje (N=4). Zatim slijede aktivnosti tkanja nakita i malih tepiha (N=3). Najmanje odgojitelja odgovorilo je kako provode tkanje papirom na izrezanoj podlozi, tkanje vunom na drvenoj podlozi s čavličima te filcanje kuglica (N=2).

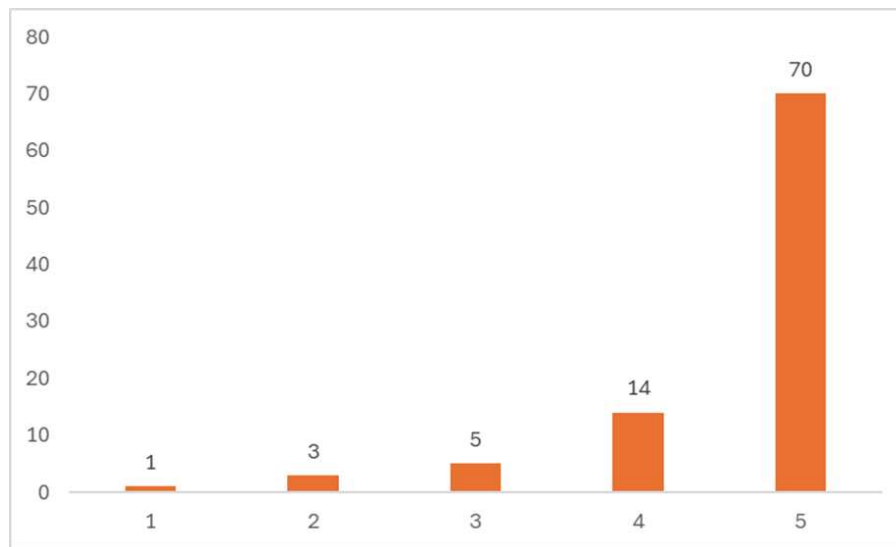
Graf 12. Prikaz učestalosti provedbe aktivnosti ručnog rada: tkanja i filcanja s djecom na uzorku od (N=56) ispitanika.

Kao što je vidljivo iz Grafa 12. najviše odgojitelja (N=12) odgovorilo je da provodi aktivnosti ručnog rada tkanja i filcanja s djecom čak jednom tjedno što je vrlo iznenađujuće i pozitivno. Podjednak broj odgojitelja (N=11) odgovorilo je da provodi takve aktivnosti rijetko (jednom u 6 mjeseci) i ponekad (jednom u tri mjeseca), a najmanje odgojitelja (N=10) odgovorilo je da često provode aktivnosti ručnog rada tkanja i filcanja s djecom.

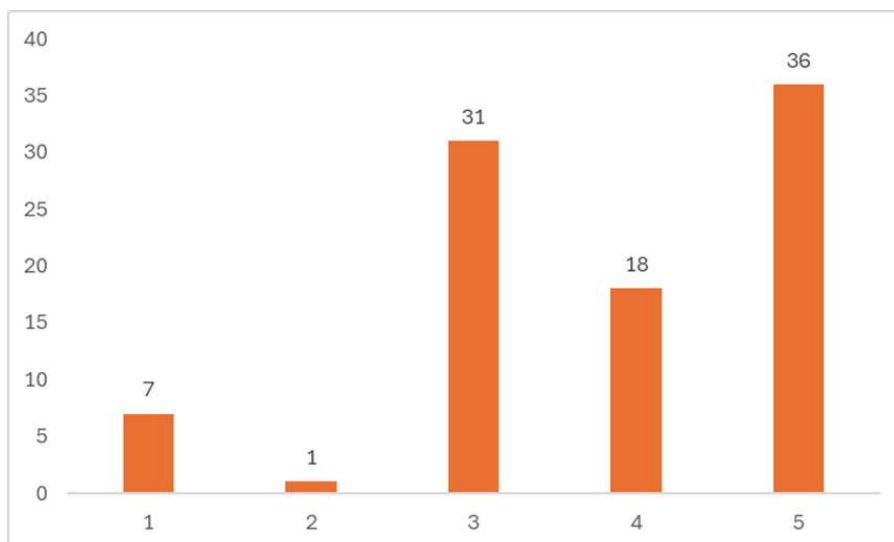
Graf 13. Prikaz odgovora na pitanje „Smatrate li da aktivnosti ručnog rada pozitivno utječu na cjelokupni razvoj djeteta?“, na uzorku od (N=93) ispitanika.

Iz analize Grafa 13. vidljivo je kako se najveći broj odgojitelja (N=70) u potpunosti slaže kako aktivnosti ručnog rada pozitivno doprinose cjelokupnom razvoju djeteta što upućuje na to da su svjesni koliko dobrobiti ručni rad ima za djecu. Nadalje, njih 14 (N=14) djelomično se slaže s tom izjavom. Slične brojeve vidimo kod odgovora da se ni slažu ni ne slažu (N=5) s tom izjavom te kod odgovora da se djelomično ne slažu s tom izjavom (N=4). Nijedan se ispitanik u potpunosti ne slaže s time da ručni rad pozitivno utječe na cjelokupni razvoj djeteta.

Slika 14.. Prikaz odgovora na pitanje „Smatrate li da su tkanje i filcanje i druge aktivnosti ručnog rada korisne životno-praktične aktivnosti?“, na uzorku od (N=93) ispitanika..

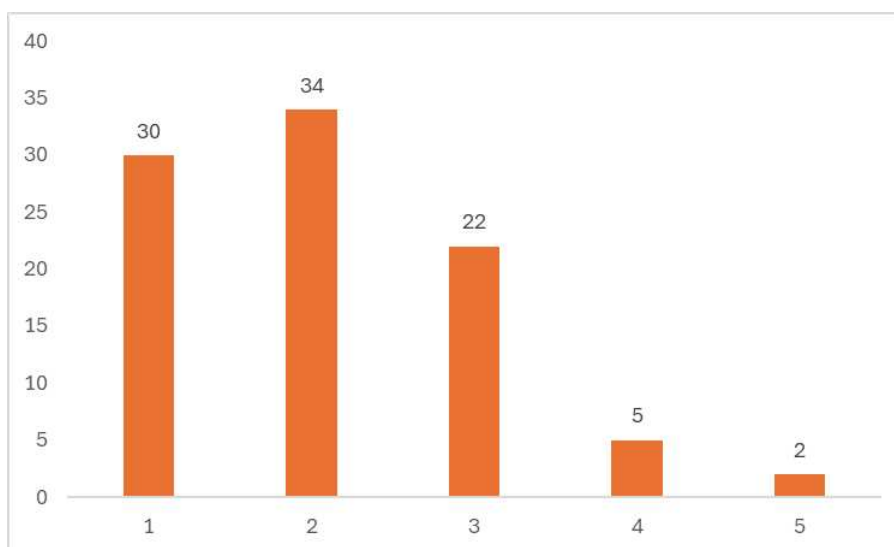
Graf 14. prikazuje kako se najveći broj odgojitelja (N=70) u potpunosti slaže da su aktivnosti tkanja i filcanja i druge aktivnosti ručnog rada korisne životno-praktične aktivnosti. Zatim slijede odgojitelji (N=14) koji se djelomično slažu s tim te odgojitelji (N=5) koji se ni ne slažu ni slažu s time da su to korisne životno-praktične aktivnosti. Samo manji broj odgojitelja (N=3) djelomično se ne slaže s time i samo jedan odgojitelj odgovorio je kako uopće ne smatra da su tkanje i filcanje te druge aktivnosti ručnog rada životno-praktične aktivnosti.

Graf 15. Prikaz odgovora na pitanje „Smatrate li da se aktivnosti ručnog rada trebaju provoditi s djecom u vrtiću od najranije dobi?“, na uzorku od (N=93) ispitanika

Graf 15. prikazuje kako se najveći broj odgojitelja (N=36) u potpunosti slaže kako se aktivnosti ručnog rada trebaju provoditi s djecom u vrtiću od najranije dobi. Zatim slijede odgovori odgojitelja (N=31) koji se ni slažu ni ne slažu s time te odgovori odgojitelja (N=18) koji se djelomično slažu s time. Manji broj odgojitelja (N=7) smatra kako se takve aktivnosti ne trebaju provoditi s djecom od njihove najranije dobi već tek kasnije.

U sljedećem pitanju molilo se ispitanike da pojašne svoj odgovor o tome trebaju li se aktivnosti ručnog rada trebaju provoditi s djecom u vrtiću od najranije dobi. Najveći broj odgojitelja (36) smatra kako je djecu potrebno od najranije dobi upoznati s takvim tehnikama zbog pozitivnog učinka koje aktivnosti imaju na cjelokupni dječji razvoj. Velik broj odgojitelja smatra kako od najranije dobi djeca trebaju razvijati tehniku i ljubav prema ručnom radu na način da im se ponude aktivnosti ručnog rada prilagođene njihovoj dobi. Također, odgojitelji smatraju kako upravo aktivnostima ručnog rada djecu osamostaljujemo za život te djeca stječu iskustvo za život. Zatim slijede odgovori odgojitelja (N=31) koji se ni slažu ni ne slažu s time da se aktivnosti ručnog rada trebaju provoditi s djecom od najranije dobi. Odgojitelji koji su tako odgovorili smatraju da se tehnike svakako trebaju provoditi, ali da o tome ovisi puno čimbenika poput broja djece u grupi, njihovoj motoričkoj spremnosti za takve aktivnosti te zanimanju. Odgojitelji (N=7) koji su odgovorili da se aktivnosti ručnog rada ne trebaju provoditi s djecom od najranije dobi smatraju kako za takve aktivnosti nikad nije kasno. Smatraju kako se djeca dok su još mala trebaju prvenstveno igrati. Jedan od najčešćih odgovora zašto ne treba provoditi s djecom najmlađe dobi takve aktivnosti sigurnosni su razlozi.

Graf 16. Prikaz odgovora na pitanje „Smatrate li da se aktivnosti ručnog rada dovoljno provode u predškolskim ustanovama?, na uzorku od (N=93) ispitanika.

Graf 16. prikazuje kako odgojitelji općenito smatraju kako se aktivnosti ručnog ne provode dovoljno u predškolskim ustanovama. Najveći broj odgojitelja (N=34) djelomično se ne slaže da se aktivnosti ručnog rada dovoljno provode, zatim slijede odgojitelji (N=30) koji se u potpunosti ne slažu s time. Nadalje, slijede odgovori odgojitelja (N=22) koji se ni slažu ni ne slažu. Manji broj odgojitelja (N=5) djelomično se slaže da se takve aktivnosti dovoljno provode, a samo dva odgojitelja u potpunosti se slažu.

U sljedećem pitanju molilo se ispitanike da pojasne svoj prethodni odgovor na pitanje „Smatrate li da se aktivnosti ručnog rada dovoljno provode u predškolskim ustanovama?“. Većina odgojitelja odgovorilo je kako smatraju da se ne provode dovoljno i da su razlog tomu negativni uvjeti rada (mali prostori, prenatrpanost grupe, nedostatak pribora za takve aktivnosti). Uz to navode slabu motivaciju i zanimanje odgojitelja za takve aktivnosti zbog osjećaja nekompetentnosti i educiranosti. Također, navode kako su danas drugačija vremena gdje je sve veća prisutnost zaštitničkih roditelja koji ne podupiru provedbu takvih aktivnosti. Oni odgojitelji koji smatraju da se provode dovoljno navode kako rade u waldorfskim vrtićima gdje su takve aktivnosti dječja svakodnevnica.

Nakon provedenog istraživanja i iznesenih rezultata može se zaključiti da od ukupnog broja ispitanika (N=93) veći broj ispitanika ne provodi aktivnosti ručnog rada tkanja i filcanja s djecom u predškolskoj ustanovi nego što provodi. Unatoč tome, gotovo su svi ispitanici

svjesni dobrobiti koje aktivnosti ručnog rada imaju za razvoj djeteta. Smatraju kako su takve aktivnosti danas premalo zastupljene što pripisuju manjkom financijske potpore vrtića za nabavu prikladnog pribora, nedostatku znanja i educiranosti za takve aktivnosti i lošim uvjetima rada za provedbu takvih aktivnosti. Osim toga, smatraju da i modernizacija u prvi plan stavlja neke druge aktivnosti koje su jednostavnije za provedbu s djecom od aktivnosti ručnog rada.

Zaključak

Zbog modernizacije društva i razvoja tehnologije, bavljenje ručnim radom postaje rijetkost. Ne smije se zaboraviti da je kulturna svijest i izražavanje jedna od osam kompetencija koje treba razvijati kod djece. Upravo se u okviru aktivnosti ručnog rada tkanja i filcanja to može razvijati. Da bi se to ostvarilo, potrebno je prije svega ohrabriti odgojitelje i educirati ih o aktivnostima ručnog rada tkanja i filcanja kako bi oni sami stekli zanimanje i znanje za prenošenje takvih aktivnosti djeci. Provođenjem aktivnosti ručnog rada u predškolskim ustanovama neguje se tradicija i kulturna baština Republike Hrvatske.

Tehnikama tkanja i filcanja djeca mogu upoznati čari ručnog rada jer putem tih tehnika mogu izrađivati različite predmete različitih namjena na bezbroj načina. Sam tijek takvih aktivnosti kod djece razvija strpljenje, ustrajnost, kreativnost, koncentraciju i pažnju i finu motoriku, a na kraju aktivnosti i napravljenog predmeta dijete stječe samopouzdanje i osjećaj zadovoljstva da i ono može samo izraditi nešto. Sve su to dobrobiti koje treba razvijati od najranije dobi kod djece, a upravo ručnim radom to možemo postići. Uz sve to, djeci će biti zabavno tijekom cijelog procesa stvaranja, što i jest jedna od bitnijih stavki kod planiranja i provedbe aktivnosti.

Nakon provedenog istraživanja može se zaključiti kako većina odgojitelja, iako je upoznata s dobrobitima koje ručni rad ima na dijete, ne provodi takve aktivnosti u predškolskim ustanovama zbog brojnih razloga. Odgojitelji smatraju kako bi prvo oni sami trebali steći znanje o tehnikama tkanja i filcanja da bi ih mogli prenositi na djecu. Naglašavaju kako uglavnom vrtić ne pruža financijsku pomoć za kupovinu prikladnog pribora za aktivnosti poput tkanja i filcanja, a onda se zbog toga odgojitelji odlučuju za druge jednostavnije aktivnosti i snalaze se s priborom koji je dostupan u njihovoj predškolskog ustanovi. Pozitivna je točka ta što se iz odgovora može zaključiti kako su odgojitelji željni učenja tehnika tkanja i filcanja, ali, naravno, smatraju da je vrtić taj koji treba organizirati i platiti edukacije o toj temu. S druge strane, oni odgojitelji koji provode aktivnosti tkanja i filcanja s djecom navode puno pozitivnih stvari koje takve aktivnosti nude djeci. Ističu kako djeca zaista uživaju u takvim aktivnostima, a uz to napreduju grafomotorički, spoznajno i emotivno. Upravo zbog toga trebalo bi u vrtićima poticati i zaživjeti aktivnosti ručnog rada.

Literatura

- Atwater, M.M. (1996). *The Shuttle-Craft Book of American Hand-Weaving*. Ishi Press.
- Bekavac, M. C. (2002). Istraživanja suradničkog učenja. *Napredak*, 143 (1), 32- 40.
- Brittain, J. (1980). *Enciklopedija ručnih radova*. Zagreb: Mladost.
- Bukovčan Žufika, T.(2004). Baština d.o.o., vuna i nove tradicije: tekstilno rukotvorstvo u Hrvatskoj danas. *Stud. ethnol. Croat.*, 16, str. 47-70.
- Doutlik, K. (2009). Ručni rad i razvoj djeteta. *Bjelovarski učitelj: časopis za odgoj i obrazovanje*, 14 (3). 46-56.
- Einarsdottir, G. (2002). *Filcanje: tradicionalna i suvremena tehnika*. Naklada Oceanmore.
- Glockler, M., Goebel, W. (1990). *Što je waldorfska pedagogija?* Zagreb: Društvo za waldorfsku pedagogiju.
- Gregl, B. i Hozmec, M. (2019). *Pokretljivi prsti – pokretljivi um*. Zbornik radova sa stručno-znanstvenog skupa „Zajedno rastemo- kompetencije djeteta za cjeloživotno učenje“, Zagreb, Čakovec.
- Kovačević, S. (2003). *Ručno tkanje*. Zagreb: Prometej & Centar za kreativne alternative.
- Maljković, Z. (2014). *Kreativna radionica – velika knjiga ručnih radova*. Mozaik knjiga.
- Marchand, T. H. J. (2008). Muscles, morals, and mind: Craft apprenticeship and the formation of Person. *British Journal of Educational Studies*, 56(3), 245-271.
- Mitchell, D. S., Livingston, P. (1999). *Will-Developed Intelligence: The Handwork and Practical Arts Curriculum in Waldorf Schools*. Association of Waldorf Schools of North America Publications.
- Molnar, M. (1983). *Sve o ručnim radovima*. Koper : Založba Lipa; Ljubljana : Mladinska knjiga.
- Nicholson, S., Robins D. (2008). *Pokreni, kreiraj*. Neretva d.o.o.
- Seitz, M., Hallwachs, U. (1997). *Montessori ili Waldorf?: knjiga za roditelje, odgajatelje i pedagoge*. Zagreb: Educa.

Šentija, J. (1977). *Opća enciklopedija Jugoslavenskog leksikografskog zavoda*. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod.

Tkačenko, T. (2012). *Velika knjiga aktivnosti i vježbi za razvoj fine motorike*. Zagreb: Planet Zoe.

Županić Benić, M. (2018). The Relation between Student mood and Handicrafts in the Constructivist Classroom. *Revija za elementarno izobraževanje*, 11(2), 109-121

Popis slika

Slika 1. Temeljni vezovi tkanja (Šentija, 1977, str. 232)	4
Slika 2. Prikaz tkalačkog stana (preuzeto s interneta)	6
Slika 3. Izgled gotovog tkanja na ploči kvadratnog oblika (Brittain, 1980, str. 216)	7
Slika 4. Izgled gotovog tkanja na ploči kružnog oblika (Brittain, 1980, str. 217)	7
Slika 5. Jednostavan okvir za tkanje (Brittain, 1980, str. 218)	8
Slika 6. . Mali stolni tkalački stan (Brittain, 1980, str. 220)	9
Slika 7. Tkanje pomoću slamki (Nicholson i Robins, 2008, str. 194)	10
Slika 8. Izrada jednostavnog tkalačkog stana (Nicholson i Robins, 2008, str. 195)	11
Slika 9. Izrada tkanice (Nicholson i Robins, 2008, str. 196)	12
Slika 10. Izrada podmetača (preuzeto s Pinteresta)	12
Slika 11. Filcana slika (preuzeto s Pinteresta)	15
Slika 12. Izrada filcanog ukrasa (preuzeto s Pinteresta)	16

Popis grafova

Graf 1. Prikaz sudionika (N=93) s obzirom na spol.	21
Graf 2. Prikaz sudionika (N=93) s obzirom na dob.	22
Graf 3. Prikaz sudionika (N=93) s obzirom na završeni stupanj obrazovanja.	22
Slika 4. Prikaz sudionika (N=93) s obzirom na godine radnog iskustva.	23
Graf 5. Prikaz sudionika (N=93) s obzirom na mjesto rada.	24
Graf 6. Prikaz sudionika (N=93) s obzirom na vrtić u kojem rade.	24
Graf 7. Prikaz sudionika (N=23) s obzirom na vrstu vrtića u kojem rade.	25
Graf 8. Prikaz odgovora na pitanje „Provodite li aktivnosti ručnog rada: tkanja i filcanja s djecom u vrtiću?“, na uzorku od (N=103) ispitanika	27
Graf 9. Prikaz odgovora na pitanje „Zašto ne provodite aktivnosti ručnog rada: tkanja i filcanja s djecom u vrtiću?“	27
Graf 10. Prikaz odgovora na pitanje „Zašto provodite aktivnosti ručnog rada: tkanja i filcanja s djecom u vrtiću?“	28
Graf 11. Prikaz odgovora na pitanje „Koje aktivnosti ručnog rada vezanih uz tkanje i filcanje provodite s djecom?“	29
Graf 12. Prikaz učestalosti provedbe aktivnosti ručnog rada: tkanja i filcanja s djecom na uzorku od (N=56) ispitanika.	30
Slika 13. Prikaz odgovora na pitanje „Smatrate li da aktivnosti ručnog rada pozitivno utječu na cjelokupni razvoj djeteta?“, na uzorku od (N=93) ispitanika.	30
Slika 14. Prikaz odgovora na pitanje „Smatrate li da su tkanje i filcanje i druge aktivnosti ručnog rada korisne životno-praktične aktivnosti?“, na uzorku od (N=93) ispitanika.	31
Graf 15. Prikaz odgovora na pitanje „Smatrate li da se aktivnosti ručnog rada trebaju provoditi s djecom u vrtiću od najranije dobi?“, na uzorku od (N=93) ispitanika.	32
Graf. 16. Prikaz odgovora na pitanje „Smatrate li da se aktivnosti ručnog rada dovoljno provode u predškolskim ustanovama?, na uzorku od (N=93) ispitanika.	33

Dodatak: Anketa

1. Spol:

- a) M
- b) Ž

2. Brojkom upišite Vašu dob:

3. Završeni studij:

- a) Učiteljska akademija (2.godine)
- b) Stručni studij ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (3.godine)
- a) Preddiplomski sveučilišni studij ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (3.godine)
- b) Diplomski sveučilišni studij ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (2.godine)
- c) i predškolskog odgoja i obrazovanja (3.godine)
- d) Diplomski sveučilišni studij ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (2.godine)
- e) i predškolskog odgoja i obrazovanja (2.godine)

4. Godine staža:

- a) 0-5
- b) 6-10
- c) 11-15
- d) 16-20
- e) 21-25
- f) 26-30
- g) 31 i više

5. Mjesto rada:

- a) Urbana sredina
- b) Ruralna sredina

6. Radite li u gradskom ili privatnom vrtiću?

- a) Gradski
- b) Privatni

7. Radite li u redovitom vrtiću ili u vrtiću alternativnih odgojno-obrazovnih koncepcija?

- a) Redovit vrtić
- b) Vrtić alternativnih odgojno-obrazovnih koncepcija

8. Provodite li aktivnosti ručnog rada: tkanja i filcanja s djecom u vrtiću?

- a) Da
- b) Ne

9. Ako je Vaš odgovor na prethodno pitanje negativan, ukratko napišite zašto ne provodite takvu vrstu aktivnosti s djecom.

10. Ako je Vaš odgovor bio pozitivan, zašto provodite aktivnosti ručnog rada: tkanja i filcanja s djecom?

11. Ukratko opišite koje aktivnosti ručnog rada vezanih uz tkanje i filcanje provodite s djecom.

12. Označite koliko često provodite takve aktivnosti.

- a) rijetko (jednom u 6 mjeseci)
- b) ponekad (jednom u 3 mjeseca)
- c) često (jednom mjesečno)
- d) jednom tjedno

13. Smatrate li da aktivnosti ručnog rada pozitivno utječu na cjelokupni razvoj djeteta?

- a) Ne slažem se
- b) Djelomično se ne slažem
- c) Niti se ne slažem niti se slažem
- d) Djelomično se slažem
- e) U potpunosti se slažem

14. Smatrate li da su tkanje i filcanje i druge aktivnosti ručnog rada korisne životno-praktične aktivnosti?

- a) Ne slažem se
- b) Djelomično se ne slažem
- c) Niti se ne slažem niti se slažem
- d) Djelomično se slažem
- e) U potpunosti se slažem

15. Smatrate li da se aktivnosti ručnog rada trebaju provoditi s djecom u vrtiću od najranije dobi?

- a) Ne slažem se
- b) Djelomično se ne slažem
- c) Niti se ne slažem niti se slažem
- d) Djelomično se slažem
- e) U potpunosti se slažem

16. Ukratko obrazložite svoj prethodni odgovor.

17. Smatrate li da se aktivnosti ručnog rada dovoljno provode u predškolskim ustanovama?

- a) Ne slažem se
- b) Djelomično se ne slažem
- c) Niti se ne slažem niti se slažem
- d) Djelomično se slažem
- e) U potpunosti se slažem

18. Ukratko obrazložite svoj prethodni odgovor.

Izjava o izvornosti završnog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

Vlastoručni potpis: _____